

ПОСЛЕДНИЯТ ЛЕД
НА АРКТИКА

НАРКОВЕНДЕТА
В МЕКСИКО

СРЕДНАТА КЛАСА
НА КАБУЛ

NATIONAL
GEOGRAPHIC

ПТЕРОЗАВРИ ГИГАНТИ В НЕБЕТО

Били най-големите
лятащи същества,
природен феномен и
предизвикателство за
специалистите

ЯНУАРИ 2018 г.

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

| СЪДЪРЖАНИЕ

ЯНУАРИ 2018 Г. • БР. 1 (147) • ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ НА НАЦИОНАЛНОТО ГЕОГРАФСКО ДРУЖЕСТВО

РУБРИКИ

ОБРАЗИ

Вашата снимка

ГЛОБУС

Костюми за гълъби, орли на боклука, кой празнува най-много, храна за размисъл, полеви записки

ДНЕВНИК НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛЯ

Науката среща изкуството

ФОТО СВИДЕТЕЛСТВО

Миниатюрни модели на хаоса

НАПРЕД

Крилати роботи

На корицата

Птерозаврите са осъществили активното летене десетки милиони години преди птиците и прилепите. Тези крилати влечуги били първите гръбначни и най-егрите животни, летели някога.

Илюстрация:
Фернандо Г. Балтиста,
Дейзи Чънг и Ив Конант, NGM;
Адриен Тонг; Меса Шумахер

СТАТИИ

42 | ПОСЛЕДНИЯТ ЛЕД

През 80-те години спътникови данни показали, че в края на лятото арктическият морски лед се разпростирал върху средно 7,5 млн. кв.км. Оттогава насам сме загубили повече от 2,5 млн. кв.км. *Текст: Тим Фолгър*

22 | СТРАННИТЕ КРИЛАТИ ЧУДЕСИИ

Нови открития променят старите възгледи за птерозаврите – най-големите, най-свирепите и най-чудатите животни, летели някога.

Текст: Ричард Кониф
Снимки: Робърт Кларк

60 | СРЕДНАТА КЛАСА НА КАБУЛ

В покрайнините на афганистанската столица някои семейства са открили модерен, стабилен начин на живот отвъд обсега на войната – засега.

Текст: Суна Енгъл Расмусен *Снимки: Андрию Куилти*

66 | ХРОНИКА НА ЕДНА ВЕНДЕТА

Как изтичане на информация за полицейска акция в САЩ предизвикало смъртоносна атака на наркокартел срещу мексиканско градче до границата с Тексас.

Текст: Джинджър Томпсън
Снимки: Кирстен Лус

ПТЕРОЗАВРИ

Най- странните крилати чудесии

Нови открития променят старите възгледи за птерозаврите – най-големите, най-свирепите и най-чудатите животни, летели някога

Висок почти колкото жираф и с размах на крилето като на изстребител F-16, *Quetzalcoatlus northropi* бил едно от най-големите летящи животни на всички времена. Този модел с реални размери, оцветяван в едно студио в Минесота, ще отиде в културен център в Кувейт.

Костите на *Caiuajara dobruskii* очакват да бъдат изследвани в музей в Бразилия. Напливът от фосилни находки е преобърнал възгледите на учените за птерозаврите.

Мартил и Ибрахим прекарват три дни в лов на кости сред набраздените хълмове. Пресичат напред и назад обещаващо именувания Хребет на птеродактилите, често консултирайки се с „Мястото е отбелязано с X“ на карти, оставени от откривателя на *Quetzalcoatlus*. Те дешифрират нюансите на геологичните слоеве и възстановяват забравени светове.

Само че не се натъкват нито на гърмящи змии, нито дори на най-дребното късче от птерозавър. За утеха се появява бедрена кост от гигантски динозавър, вероятно *Alamosaurus*. Но динозаврите не са птерозаври, както и обратното. Напускайки парка, двамата палеонтолози вече планират завръщането си за търсене на *Quetzalcoatlus*, зарибени завинаги от възбуждащата птерозавърска смесица от изключително разнообразие на форми, размери и поведение, което са наблюдавали сред най-редките от всички фосилизирани останки.

Научните представи за птерозаврите често варират в огромен диапазон – дори и по такива основни въпроси като как са изглеждали или какво е било поведението им. Това е отчасти защото изследователите е трябвало да построят хипотезите си върху едва шепа находки, на които често им липсват основни детайли. Освен това анатомията на птерозаврите си е откровено странна и привидно зле пригодена към живот на земята или във въздуха. Някои учени са си представяли как птерозаврите се влачат по земята по корем. Други са си представяли, че ходят изправени на задните си крака като зомбита, като странно издължените им предни крайници стърчали право напред, а крилетата им били сгънати като наметало отзад. Трети си представяли птерозаврите да вървят на четири крака, с криле, сгънати спретнато от страни, но стъпвайки тромаво, сякаш за пръв път прохождат с патерици. Някои изследователи

Със стърчащи зъби за ловене на риба този вкаменен *Anhanguera piscator* е запазил реалистичната си форма – истинска награда за палеонтолозите. Черепът и другите му кости (снимката на стр. 39) били намерени в богат на фосили регион в Бразилия.

NSM-PV 19892, НАЦИОНАЛЕН ПРИРОДОНАУЧЕН МУЗЕЙ, ТОКИО

Птерозаври в профил

Формата на клюна е вариала в зависимост от хранителните нужди. Предназначението и истинските цветове на гребените на птерозаврите остават неизвестни, но може би са били полезни за привличането на партньорки.

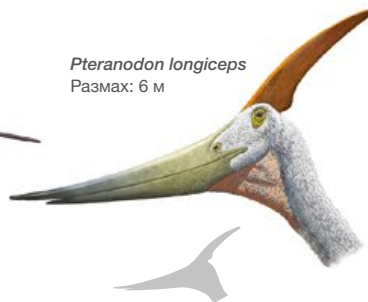

Силуетите, сравнени с човешкия мащаб

Nyctosaurus gracilis
Размах: 2 м

Pteranodon longiceps
Размах: 6 м

смятали, че птерозаврите са толкова непригодни за летеж, че биха могли да се вдигнат във въздуха само ако виснат с главата надолу от някоя скала и се хвърлят в полет.

„Не е необичайно главата и шията да са три или четири пъти по-дълги от торса“ – казва Майкъл Хабиб, който изучава анатомията и движенията на птерозаврите. Дори научните илюстратори често схващат нещата погрешно. „Те на практика вземат модел на птица и му слагат мембранно крило и гребен на главата, но пропорциите на птерозаврите не са били подобни на птиците.“

Хабиб, който работи в Музея по естествена история в окръг Лос Анджелис, се е посветил на преосмислянето на биомеханиката на птерозаврите, комбинирайки интензивен математически подход с практически анатомични познания.

Подобно на повечето изследователи Хабиб смята, че първите птерозаври са се развили преди близо 230 млн. години от леки, силни влечуги, адаптирали се да тичат и да скачат след плячката си. Подскачането – за да уловят насекомо или да избягат от хищник – еволюирало в „скачане и недокосване на земята за известно време“ – предполага Хабиб. Отначало птерозаврите вероятно са планирали, а после, десетки милиони години преди птиците и прилепите, са се превърнали в първите гръбначни, които са постигнали активното летене.

С помощта на въздухоплавателни уравнения, които приложили за пръв път в биологията, Хабиб и колегите му биомеханици отхвърлили хипотезата за висенето от

скалите. Също така демонстрирали, че излитането от земята от изправена, двунога позиция, както са предполагали други изследователи, би натрошило бедрените кости на по-едрият видове.

Излитането от четиринога позиция е било по-вероятно, казва Хабиб. За да излитат от водата, морските птерозаври използвали крилетата си като гребла, за да се отгласнат от повърхността и да ги размахат във въздуха – „подобно на Майкъл Фелпс, плуващ бъртерфлай“ – казва Хабиб. И подобно на Фелпс те имали големи, мускулести рамене – често съчетани със „стряскащо малки стъпала“ на задните крака, за да минимизират съпротивлението.

Крилете на птерозаврите се състоят от мембрана, прикрепена от всяка страна, от рамото до глезена,

и поддържана от забележително издължен безименен пръст, който върви по водещия ръб на крилото. Прекрасно запазени екземпляри от Бразилия и Германия разкрили, че мембраната на крилетата е била осеяна с мускули и кръвоносни съдове и подсилена от влакнести жилки.

Днес изследователите смятат, че птерозаврите могли леко да променят формата на крилата си в различните условия за полет, свивайки мускулите на крилетата или свивайки и разгъвайки глезените си. Променянето на ъгъла на една кост в китката, наречена птероид, може да е функционирило като еквивалент на предкрилките на пътнически самолет с цел по-мощна подемна сила при ниска скорост. Птерозаврите също така влагали повече мускули в летенето, както и

Птерозаврите приличат по-скоро на изискани авиатори, отколкото на катастрофирал вагон в небето.

Pterodaustro guinazui
Размах: 3 м

Ornithocheirus mesembrinus
Размах: 8 м

Thalassodromeus sethi
Размах: 4 м

по-голяма част от телесното си тегло, отколкото птиците. Дори мозъците им изглежда са еволюирали за летене, с увеличени дялове за обработка на сложни сетивни данни от крилната мембрана.

В резултат птерозаврите започнали да приличат повече на изискани авиатори. Много видове изглежда са еволюирали за бавно, но много ефективно летене на дълги разстояния, както и за реене по слабите термики над океаните. Малцина може дори да са били „майстори в летенето“ според Хабиб. Например *Nyctosaurus*, подобен на албатрос морски птерозавър с почти триметров размах на крилете, може да е имал обхват на реене – разстоянието, което можел да измине в посока напред до пълно снижаване – „доста равностоен на съвременен състезателен безмоторен самолет“ – казва Хабиб.

„За крилете – добре – отбелязал един палеонтолог след скорошна лекция на Хабиб. – Но какво да кажем за главите?“ Смята се, че *Quetzalcoatlus* например е имал череп, дълъг до 3 м, прикрепен към торс с една четвърт от тази дължина. *Nyctosaurus* е имал извънредно голяма глава, плюс огромна мачта, стърчаща от върха ѝ, вероятно с прикрепен към нея гребен.

Отговорът на Хабиб е свързан отчасти с птерозавърските мозъци, които добавяли минимално тегло към тези огромни глави. Също така има общо и с птерозавърските кости, които били кухи като на птиците, само че доста по-кухи. В някои случаи стените на костите били дебели по-малко от милиметър, съставени от кръстосващи се, напластени слоеве, за да се огъват и чупят по-малко – някои изследователи ги наричат „шперплатови кости“ – и имали подпори в кухата сърцевина, за да не се деформират. Това позволявало на птерозаврите да раздуват костите си,

разширявайки определени анатомични детайли, без да добавят много излишно тегло.

Черепите им, украсени с гребени и ръбове, и огромните им зяпнали усти достигали пропорции, които Хабиб нарича „абсурдни“. „Голямата глава ти дава голяма уста, която е добра за ядене на разни неща – казва той. – А голямата глава е и вид полова демонстрация.“

НА НАТОВАРЕНА УЛИЦА в центъра на Дзинджоу, търговски център в Североизточен Китай, Дзюнчан Лю, един от най-изтъкнатите палеонтолози в страната, води посетители надолу по мъждиво осветен коридор на обикновена офисна сграда. Директорът на Палеонтологическия музей в Дзинджоу отваря вратата на малък склад без прозорци, за да разкрие нещо, което в друг музей би било основната атракция: каменни плочи, съдържащи изключително детайлни фосили на пернати динозаври, примитивни птици и особено птерозаври, които покриват всички рафтове и по-голямата част от пода.

Подпряна на задната стена, една плоча, която стига почти до рамото на Лю, разкрива плашещо голям птерозавър – *Zhenyuanopterus*, с размах на крилете 4 м и миниатюрни пилешки пръсти на задните си крака. Дългата, тънка глава, обърната на една страна, се състои почти цялата от подобна на кошница уста с кръстосващи се, тънки като игли зъби, които се издължават и застъпват откъм края си, служещ за убиване. Предназначени са да лови риба, докато плува на повърхността, казва Лю, Това е един от почти 30-те вида птерозаври, които е описал от 2001 г. насам, а други все още чакат научно признание по полиците.

Музеят в Дзинджоу се оказва един от 10 такива музея за фосили, разпръснати в провинция Ляонин, основния източник на

Последният лед

Според прогнозите по-късно през този век морският лед, покриващ голяма част от Арктика, ще се свие до тясна ивица над Гренландия и Канада. Тя ще се превърне в убежище за белите мечки и други диви животни, борещи се за оцеляване.

Край северните брегове на канадския о-в Бафин юнското слънце превръща снега и леда в прозрачни тюркоазени езерца. Целогодишната ледена покривка на Арктика – ледът, който оцелява от лятното топене – се е свила драстично.

БРАЙЪН СКЕРИ

Подгизнала бяла мечка се изкаатерва на леден къс в най-северния край на Хъдсъновия залив. Мечките се качват на леда, за да причакват тюлени – източник на 90% от калориите им, когато те излязат на повърхността. Асоциираният изследовател на NG Енрик Сала е оглавил усилията за опазването на част от свиващите се местообитания на белите мечки. „В Русия открихме заседнали на остров мечки, които се хранеха с трева и морски птици“ – казва той.

ПОЛ СУДЪРС

от 520 000 кв.км целогодишен лед. Остатъците ще заемат компактен район – не тук, а по-на север, над Гренландия и канадския о-в Елсмиър. Тази свила се цитадела ще бъде последно убежище за много от дивите обитатели на Арктика.

„Животните, чийто живот зависи от ръба на морския лед, ще се трупат там през лятото“ – казва морският еколог Енрик Сала, ръководител на проекта „Девствени морета“ на Националното географско дружество.

Сала е дошъл на Бафин заедно с водолази и оператори, за да документира обречения леден свят тук – и да обоснове каузата на опазването на „последния лед“ по-на север. Откакто постави началото на „Девствени морета“ преди десетина години, проектът е допринесъл за защитаването на около 8 млн. кв.км океан. Но съхраняването на останките от арктическия лед, за което ще е нужно съдействието на Гренландия и Канада, ще бъде най-амбициозното му начинание.

Освен това е и най-належащото. „Арктика се променя по-бързо от което и да било друго място“ – казва Сала, а с оттеглянето на ледовете тук могат да навлязат корабоплаването, риболовът и добивът на нефт и газ. Ако искаме да опазим морския лед и неговите обитатели, това трябва да се случи, преди експлоатирането на арктическите ресурси да е станало неудържимо.

НА САТЕЛИТНИТЕ СНИМКИ и може би в нашето въображение леденият пейзаж, покрил като глазура върха на света, изглежда статичен – като бял еднообразен континент, вечен и неподвижен. Всъщност представлява хаотична маса от плаващи ледове, тласкани от ветровете и теченията и носещи се от единия до другия край на Арктика по време на многогодишните си пътувания.

„Хората не разбират Арктика – казва океанографът Стефани Пфирман. – Мислят си, че

Лед на ръба

Според прогнозите през следващите десетилетия целогодишният арктически лед ще се свие до тясна ивица над Канада и Гренландия. Вятърът и океанските течения ще допринесат за уплътняването на леда в това последно замръзнало убежище.

АРКТИЧЕСКО РАЗШИРЕНИЕ

Северното полукълбо се затопля с по-голяма скорост от планетата като цяло – а в Арктика процесът е два пъти по-бърз.

Северно полукълбо

2016 г., +1°C

Температурни промени (на сушата и морето) сравнени със средните стойности за 1961-1990 г.

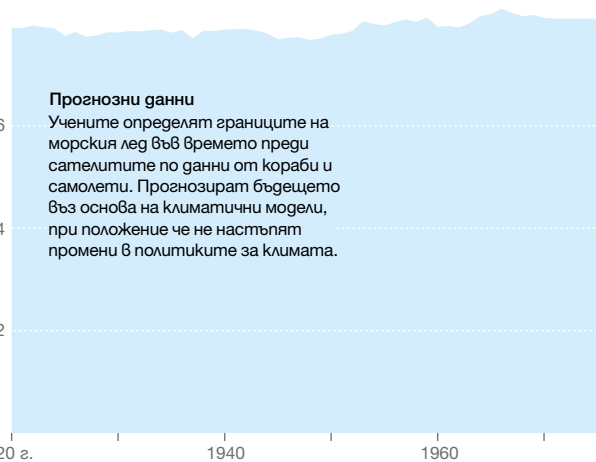

УСКОРЕНО ТОПЕНЕ

С топенето на морския лед в Арктика оголеният океан поглъща повече слънчева светлина, което допринася за затоплянето на въздуха над него и предизвиква още по-бързо топене.

Обхват на летния морски лед (септември)

в милиони квадратни километри

Спонсорирано от NGS

Вашето членство в Националното географско дружество подпомогна този проект.

е плътна и че когато се топи, се топи само по краищата. Не осъзнават този неин динамичен аспект.“

През 2010 г. Пфирман била част от екипа, идентифицирал най-вероятното местоположение на последния летен арктически лед – работа, която допринесе за насочването на усилията на „Девствени морета“. Тя и колегите ѝ установили, че ветровете и теченията са се наговорили да насочват плаващия морски лед от цяла Арктика към северния край на Гренландия и канадския Арктически

„Поели сме курс, по който ледът ще изчезне. Но след него остава дълга опашка, която ще ни даде време да действваме.“

Стефани Пфирман, океанограф

архипелаг. Година след година огромни ледени късове се трупат в тази сравнително спокойна зона. Част от леда тук е на няколко десетилетия и достига дебелина над 25 м.

Пфирман и колегите ѝ установили, че към средата на века това ледено убежище ще пази единствения целогодишен лед в Арктика. При някои по-ранни климатични модели – обяснява Пфирман – южната периферия на арктическата ледена покривка просто се свивала със затоплянето на планетата, докато накрая се установявала точно около Северния полюс. „В това обаче няма никакъв смисъл – казва тя. – Няма причина ледът да се струпа на Северния полюс. Той просто ще продължи да се движи, докато не се блъсне в нещо.“

Въпреки рязкото свиване, което ни очаква през следващите няколко десетилетия, дълга и тясна ивица целогодишен лед ще се задържи до края на нашия век. Ако можем да сложим край на нашата зависимост от затоплящите света изкопаеми горива, тя може би ще оцелее дори по-дълго – чак до момента, когато евентуално бихме открили начин да

отнемем достатъчно въглерод от атмосферата, за да охладим отново планетата. „Някои хора твърдят, че е безнадеждно, тъй като сме поели курс, по който целият лед ще изчезне – казва Пфирман. – Но ако погледнете климатичните модели, ледът главоломно се свива, оставяйки след себе си дълга опашка, която ще ни осигури малко време да действаме и може би да смекчим затоплянето.“

Ледът, който се запази в Арктика, би могъл да осигури стабилна среда, макар и доста ограничена, за зависещите от леда организми. „Не можеш да поддържаш местообитание, ако ледът непрекъснато се движи насам-натам – казва Пфирман. – Всъщност систематично ще се трупа по бреговете на Гренландия и Канада.“

„ТОВА Е НЕЩО НОВО“ – казва Тео Икумак, навежда се и посочва фин зелен филиз на скалния бряг край лагера. Той е водач и съветник на нашата експедиция – 60-годишен и родом от близкия до Бафин о-в Иглулик. Юнският следобед е студен и мъглив. Заливчето, покрай което крачим, още е замръзнало. Икумак е праметнал през рамо пушка – ако се наложи да сплшим някоя бяла мечка.

Малкият зелен стрък, висок само няколко сантиметра, си няма име на инуитския диалект, който се говори в тази част на Арктика. Икумак знае само, че е поредният пример за това как се променят земята и животът тук. По време на разходката подминаваме и други нови елементи в пейзажа: големи кръгли ями, получили се вследствие топенето на вечната замръзналост.

По-късно през деня в голямата палатка, където се храним, Икумак ми казва имената на някои арктически животни. *Аарлук* – „убива всичко“ – е косатка. *Тингуликтук* – „лош черен дроб, не го яж“ – е ушата чучулига. Само че някои животни са толкова нови в Арктика, че поне Икумак не знае имената им.

С напредването на глобалното затопляне растителни и животински видове са започнали да се местват от юг на север. Тази тенденция само ще се ускорява – казва биологът

A photograph showing two men on a large, dark rock formation overlooking a city in Afghanistan. One man is sitting on the edge of the rock, looking down. The other man is lying on his back on the rock, looking up. The city below is densely packed with multi-story buildings, and mountains are visible in the background under a hazy sky.

| РЕПОРТАЖ | АФГАНИСТАН

Средната класа на Кабул

В покрайнините на афганистанската столица някои семейства са открили модерен, стабилен начин на живот отвъд обсега на войната – засега

Гражданите на Кабул, които могат да си го позволят, като семейства на Самим Седики (вляво) и приятеля му Икбал, се местят в нови жилищни блокове в квартал „Касаба“. Животът там е по-лесен – и по-безопасен – отколкото в центъра, където нападенията на талибаните са заплахата.

а клетка с две канарчета заема по-голямата част от нощното шкафче.

„Хваджа Раваш“ е последното допълнение към град, чиято архитектура разказва за историята му. От хаотичния Стар град Кабул се разраства в мрежи от прашни улици между правоъгълни, оградени със стени дворове. По хълмовете пълзят гета, за да приютят населението, което се е утроило до над 4,5 млн. души между 2001 и 2015 г. Центърът на града – претъпкан с тежко охранявани посолства, военни щабове и правителствени министерства – е станал на практика „необитаем“, казва Джوليън Лесли – архитект, работещ в Афганистан от 1989 г. В Кабул войната все повече започва да се води с превозни средства, казва той – независимо дали са бронирани коли на НАТО, проправящи си път из

центъра, или автомобили с атентатори самоубийци, чиито експлозиви изглежда стават все по-големи, докато чужденците се оттеглят все по-далеч зад взривозащитните стени. Дипломатическият квартал в Кабул се намира в рамките на безопасна „зелена зона“, чиято площ се е увеличила повече от два пъти, за да включи всички посолства, както и военните щабове на НАТО и САЩ. Нова синя зона с ограничения за трафика ще обхване голяма част от останалата централна зона на града, както и летището. Емблематични сгради като президентския дворец са до голяма степен недостъпни за обикновените афганци.

Ескалирането на военните действия между талибаните и подкрепяното от Запада правителство може да застраши спокойствието в квартала. „Касаба“ е „доста уязвима“, казва Лесли. □

Горе: Аршид първи сяда да се храни, докато баща му Аймал и баба му Парвин сервираат изобилен обяд. В петък и по празници афганските семейства се събират на богати угощения като например този пир от кнедли, кюфтета и яхнии от бамя и патладжан. Долу: Момчета и момичета се събират пред едно от двете училища, обслужващи близо 9-те хиляди жители на комплекса „Хваджа Раваш“.

ХРОНИКА НА ЕДНА ВЕНДЕТА

Историята на смъртоносната атака на наркокартел срещу мексиканско градче до границата с Тексас – и на полицейската акция в САЩ, която я предизвикала

През 2011 г. картелът Сетас тръгна да мъсти на членове, смятани за доносници, и опустошил Айенде и съседните градчета, избивайки най-малко 60 души. Денят на мъртвите – празникът, с който мексиканците почитат своите покойници – е придобил особено значение за пострагалата общност.

Сетас разрушили домове и бизнеси в Айенде – пред очите на минавачите и в съседство с полицейския участък, пожарната и военен пост. Кметът по време на клането все още живее на отсрещната страна на улицата. Първоначално съобщил, че не е видял никакви признаци на насилие.

оръжие за десетки милиони долари, но освен това го направили свой дом.

Години след клането мексиканските власти предприемали само безцелни опити да разследват. Издигнали в Айенде паметник в чест на жертвите, без докрай да си изяснят каква е била съдбата им. В крайна сметка американските власти помогнали на Мексико да залови братята Тревиньо, но така и не си признали на каква смазваща цена. Повечето хора в Айенде страдали мълчаливо, тъй като се боели да проговорят публично. Преди година и половина *ProPublica* и *National*

Geographic се заеха да изяснят какво се случило в това градче в щата Коауила – да дадат възможност на най-тежко пострадалите от нападението и на тези, които изиграли роля за предизвикването му, да разкажат какво се случило със свои думи, често поемайки огромен личен риск. Подобни гласове рядко са били чувани по време на нарковойната: местни управници, напуснали постовете си; семейства, тормозени от картела и собствените си съседи; членове на картела, които съдействали на *DEA* и станали свидетели на убийствата на свои приятели и близки;

американският прокурор, който надзирава случая; и агентът на DEA, който водел разследването и който като повечето намесени в историята хора има роднини и от двете страни на границата.

При настойчивия въпрос каква роля е изиграл, агент Ричард Мартинес се прегърби на стола и очите му се наляха със сълзи. „Как се почувствах от това, че информацията е била компрометирана? Да ви кажа честно, предпочитам да не казвам. По-добре да спрем дотук. Предпочитам да замълча.“

КЛАНЕТО

По залез-слънце в петък, 18 март 2011 г., наемни убийци от Сетас започнали да се събират в Айенде.

Гаудалупе Гарсия, пенсионирана чиновничка: Хапвахме в „Лос Компадрес“, когато влязоха двама. Веднага се виждаше, че не са от тук. Изглеждаха различно. Хлапаци – 18–20-годишни. Поръчаха 50 хамбургера за вкъщи. Тогава усетихме, че става нещо, и решихме, че ще е по-добре да се прибираме.

Мартин Маркес, продавач на хотдог: Нещата започнаха да се случват вечерта. Заприиждаха въоръжени мъже. Ходеха от къща на къща и търсеха хора, които им бяха навредили. В 11 вечерта по улиците нямаше коли. Въобще нищо не се движеше.

Етелвина Родригес, гимназиална учителка и съпруга на жертвата Еверардо Елисондо: Мъжът ми Еверардо обикновено се прибираше между 7 и 7,30 вечерта. Чаках го вкъщи. Времето минаваше – 7, 7,30, 8, 9. Започнах да му звъня. Телефонът му беше изключен. Помислих си, че може би е при майка си и му е паднала батерията. Обадох се на майка му. Каза ми, че не го е виждала и може би е навън с приятели. Това ми се стори странно. Щеше да се обади. Затова тръгнах да го търся.

Атмосферата беше напрегната. Беше 9 вечерта, което не е особено късно – не и в петък. Градът беше напълно пуст.

Хората в Айенде познавали беззаконието. Заради близостта с американската граница – през уикенда хората ходят на пазар в мола в Ийгъл Пас, Тексас – винаги е имало семейства, които се занимавали с контрабанда и живеели, без да бият на очи в общностите. Но през 2007 г. Сетас се установили тук и районът се превърнал в средоточие на всякакъв вид престъпност. Посредством подкупи и заплахи групировката поела контрола над цели служби – местните полицейски управления, кметствата и дори митницата на границата.

Вписали се в обществото, като се женели в тукашни семейства или въртели бизнес с тях. Някои местни се присъединили към картела – включително няколко членове на виден клан от животновъди и миньори във въглищните мини – семейство Гарса.

Сега тези връзки се оказали смъртоносни. Сред хората, за които Сетас подозирали, че са доносници – неоснователно, както се оказало, – бил и Хосе Луис Гарса-мл., който заемал сравнително ниска позиция в картела. Когато в Айенде се изсипали натоварените с убийци пикапи, една от първите им цели било ранчото на Луис, бащата на Гарса – на няколко километра извън града по лошо осветено двулентово шосе. След мръкнало над един от големите складове в ранчото започнали да се издигат пламъци – там картелът изгорил телата на жертвите.

Сара Анхелита Лира, аптекарка и съпруга на жертвата Родолфо Гарса-мл.: Мъжът ми Родолфо си дойде. Каза ми: „Страшно ме боли глава, ще си взема един душ.“ Беше целият покрит със сажди, тъй като отваряше нова мина за въглища. След малко телефонът му започна да звъни. Помислих, че си е легнал, но той излезе от спалнята напълно облечен и ме погледна в очите по начин, който не бях виждала преди. „Не излизай от къщата – каза

Много от жертвите били докарани в ранчо край Айенде, собственост на семейство Гарса. Твърди се, че картелът превърнал този склад, където имало селскостопанска техника и фураж, в крематориум за жертвите. Върху обгорелия бетонен под са останали пепел, една броница и нещо, което прилича на катарам за колани.

Херардо Хийт, 15-годишният син на Клаудия Санчес, бил отвлечен и убит при нападението, макар да нямал нищо общо с наркотрафика. Властите така и не открили останките му. Вместо това гали на Санчес урна с пръст и пепел от ранчото на Луис Гарса. Тя я поставила в тази крипта.

Хийт: Към 10 вечерта съпругът ми се обади на мобилния на Херардо, за да провери кога ще се прибере. Не вдигна. Мъжът ми пак се обади. Никакъв отговор. Малко по-късно някой почука на вратата. Бяха двама приятели на Херардо от училище. Изглеждаха уплашени до смърт. Попитах ги: „Какво става? Къде е Херардо?“

Момчетата отговориха: „Отведоха го.“

„Какви ги приказвате? – попитах аз. – Кой го отведе?“

Момчетата казаха, че видели Херардо и нашите съседи пред къщата им. Появил се

пикап с много въоръжени мъже. Те принудили съседите и Херардо да се качат в пикапа и заминали. Момчетата казаха, че не познават мъжете. И не посмели да кажат нищо, защото имали оръжия.

След няколко минути се обадохме на кмета на Пиедрас Неграс. Беше на сватба. Каза, че му е много мъчно за това, което ни се е случило, но че нищо не може да направи. Не дойде нито една полицейска кола.

Мария Еухения Вела, адвокат и съпруга на жертвата Едгар Авила: Бях на работа и чаках

гледната ни точка относно това какво бихме могли да направим – и как. Започнахме да обмисляме план за залавянето им.

Когато Хосе не се предаде и като видяхме, че е готов да пожертва жена си, разбрахме, че е време да го притиснем още повече.

Ричард му каза: „Ще обвиним майка ти.“

Васкес-мл., осъден член на Сетас: Казах му: „Слушай, мой човек, ей сега отивам на границата, преминавам и се предавам. Няма да правя проблеми. Ще подпиша всички документи за ареста. Дайте ми доживотна присъда. Изхвърлете ключа – не ме е грижа. Само не закачайте жена ми. Не закачайте майка ми.“

А той каза: „Слушай сега – единственият начин жена ти да не лежи в затвора и майка ти да не лежи е да ни сътрудничиш.“

Казах му: „Ричард, човекче, не искам да сътруднича. От тая работа ще последват много убийства.“

Той обаче разпрavia: „Едно мога да ти кажа – ако не съдействаш, и те ще лежат с тебе.“

„Какво искаш?“ – попитах го.

Ричард Мартинес, агент на DEA: Искah номерата. Надявахме се да хванем водачите на Сетас. Беше ми ясно, че тези номера са най-добрият ни шанс да ги заловим.

Като стане горещо, мнозина от тия типове бягат от САЩ. Ако обаче си отраснал тук, това пак си е Америка, най-хубавата страна на света. Пак искаш да се върнеш някой ден. Ако семейството ти е тук, искаш да си при тях. Помислих си, че щом Хосе разбере, че няма измъкване, ще направи всичко необходимо да ни помогне. Щях да го притисна да го направя, докато още имах възможност.

Васкес-мл., осъден член на Сетас: Намерих им номерата – на 40, на 42, на всичките. Не знаех какво ще правят с тях. Мислех си, че ще се опитат да ги подслушват или нещо такова. И през ум не ми е минало, че ще изпратят номерата обратно в Мексико. Казах им да не го правят, защото иначе много хора ще умрат. А пък и аз още бях там. Навъртах се около тези

хора. Казаха, че няма да го направят. Ричард ми каза да му вярвам.

Около три седмици след като Васкес предал ПИН-овете на DEA, главатарите на картела дочули, че някой от техните хора ги е предал. Източник от службите за сигурност, близък до разследването, каза, че надзорник на DEA в Мексико Сити споделил информация за номерата с отряд на мексиканската федерална полиция – Отдела за чувствителни разследвания. Те били обучени и наблюдавани от DEA, но въпреки

Контролът на Сетас над щата Коауила е отслабнал и в Айенде отново има нощен живот. Миналата есен стотици хора се събраха за *кабалгата* – празничен каубойски парад, който продължава няколко дни, спира в няколко ферми в района и завършва с вечерно родео.

това не се справяли с това да опазят информацията да не попадне в ръцете на престъпниците. Според нашите сведения за изтичането било отговорно длъжностно лице от отряда. Тогавашните ръководители на отдела не отговориха на многобройните молби за интервю.

Сетас лесно стеснили кръга на заподозрените доносници, тъй като много малко хора имали достъп до техните ПИН-ове. Сред тях били Марио Алфонсо „Пончо“ Куеяр, основният човек на Тревиньо в Коауила, и Ектор Морено, дясната ръка на Куеяр.

Без да каже на Куеяр, Морено бил дал номерата на Васкес. Имал да му връща услуга. Именно братът на Морено – Хилберто – бил заловен с пикапа с 802 000 долара в резервоара. Грозяла го 20-годишна присъда и той признал, че работи за Сетас и че парите са на братя Тревиньо. Васкес уредил неговият адвокат да представлява Хилберто и обещал да се погрижи никой друг в картела да не разбере за уличаващите ги показания.

Марио Алфонсо „Пончо“ Куеяр, осъден член на Сетас: Как разбрах, че съм загазил?

Лори Никс и Катлийн Гербър
работили седем месеца над тази
миниатюрна реплика на нюйоркски
метровагон. Буренясал и занемарен,
той се намира насред пустиня, отвъд
която се вижда силуетът на града.

| ФОТО | СВИДЕТЕЛЬСТВО

Мини руини

Усърдно изработени, тези миниатюрни модели на хаоса ни дават представа как би могъл да изглежда някой голям град дълго след като хората са изчезнали от него

Текст: Джеръми Бърлин
Снимки: Лори Никс и
Катлийн Гербър

Градът е в руини. Влаковете са застинали върху релсите си. Библиотеките и училищата тънат в разруха. Хората са изчезнали.

Доколкото сме запознати, това изглежда като края на света, но Лори Никс не се тревожи. Всъщност тя и Катлийн Гербър, нейна партньорка в изкуството и в живота, са веселите архитекти на този апокалипсис.

Целта им, казва Никс, е да създадат и фотографират „разкази с отворен край – модели на постчовешка метрополия в бъдещето след някаква неизвестна катастрофа“. За да „отключим, ангажираме и провокираме“ възображението на зрителите, „искаме от тях да се замислят върху настоящето. Дали все още имаме бъдеще? Ще бъдем ли в състояние да спасим себе си?“.

Никс черпи повечето от идеите си за тези сложни сцени от пътуванията си с метрото или от разглеждане на снимки от пътешествия. Други вдъхновения извират от детството и миналото ѝ.

Днес тя смята себе си за „псевдопейзажен фотограф“. Но „вместо да се шляя по провинцията, търсейки перфектния пейзаж, аз просто го създавам тук, върху масата“.

Тук се намесва и Гербър. Нейният опит в позлатяването, издухването на стъкло и състаряването чрез химикали ѝ помага да създаде и да състари декорите. Техните липупуски декори са с размери от 50 см до

почти 3 м в диаметър. Произведени са с обичайни материали – хартия и акрил, картон и глина, екструдирана полистиренова пяна и ламинат – и с миниатюрни инструменти. Това е много бавен и усърден процес: създаването на всяка сцена изисква от 7 до 15 месеца. Когато някоя от тях най-сетне е готова, Никс я заснема с широкоформатна камера 20 на 25 см. Постигането на един-единствен финален кадър може да отнеме до 3 седмици.

Никс и Гербър използват различен мащаб за всяка диорама. Започват с един предмет, после изграждат сцената около него. За тази библиотека – в която по стените е прорасъл мъх и брезе хвърлят сянка върху книгите – това бил глобусът като от кукленска къщичка.

